

ცნობილი ფურცელი

სურათებიანი დამატება

დამატების № 362

ხუთშაბათი, 17 ნოემბერი 1906 წ.

ვახტანგის № 3952.

მ რ ი ს ი მ მ ბ რ ი

აგერა შრომის, ძალ-ღონე მიხედვით, მისიხებია ამ ბნელ სამაშობს, ხედვს შავ სიზმრებს და მღვდარებით ღამის ხმელეთი მოძრაობს, დასამის.

ბრძოლის და ბრძოლის... შავრამ ამაოდ იწერავს იფელს, ვერ აღწევს სურვილს, გული უჩვენის, სკამი სანჯღელ სულ-მთლად უკარგავს შრომის წყურველს.

ნათი კი ჰბერს, გადღილ მკერდზე დინძებს უწყვეტს, ეწერს უღებება, იბეღს არ უღებებს, შავრამ წამოხელს წვედადით მოგულის და ეწერება.

გათენება... ისევ სიხანის, შავრამ სხვა რაგო, ვიდრე წინა დროს; ხედვს ბურანში ჩეგნებს ახლს, გულის მოსაფხანს და სანჯღაროს.

გვალადე ბრძოლის... თუცა ბინჯლით — ძიავს აგერაგეანებს, — რასც ის ნდომის; სკამის წინ-წასდა ხალისს უღვამებს, უფრო სიმსხვეთ შრომის და შრომის.

დაღის ნათი კი ჰბერს საშობს, გადღილს მკერდზე დინძს ხეუტებს, ნათელი სხვაი შეგებს უჭდას და დამაშვრადსც სხნთ გუგულებს.

სად გ—ჟ

პირველი სისხლი

მოთხრობა

I

იმისთანა საუცხოვო დილა, აგერ რამდენიმე საუკუნეა, არ გათენებულა საქართველოში, როგორც იყო ამ წლის მისის ერთი დილათავანი: შუადღამდნეც კა მოშანდკებული იყო, არც ერთი ნაწერი დარულისა, არავითარი ნასახი ნისლისა არსად არ ჩანდა. ეს კი იშვიათი მოვლენაა ვაზაფხულზე. მსხვილი ნამი უხედა ჩაბოსულიყო ზეკით ქვეყნად, მოპკურებოყო მინდორ-ველს, ბაღ-ვენახებს, გაეგრძობინა წინაღობი პირგამშრალი და შეეუბნებოყო არემარე; ციურნი ნანძი კუკურ-კუკურად დასდომოდნენ ფოთილ-ყვივლებს, ელოდნენ შხის სხივებს, რომ ქვეყანა გაეცივრებინათ თავის სილა-შახით და ისევ ცად ასულურენ.

ის საოცარ დილის ფრინველიც სხვანაირად აეკვირდნენ; გადმომსხდარიყვნენ ბუდეებთან, ერთმანერთის შემგობოდნენ, თითო რაღაცის მოუთხრობდნენ და შემხარიან ერთმანეთს. მერცხლებმა და ბეღურა ჩიტებმა, ამ კუნდაკებმა, ხომ კარმიდამო სოფლის დაყურებენ. ყვეა-ყარაიცი კი ბაი-კუშურად და გულსაკლავად ადარ ჩხაოდნენ. ციურნი ჩასკუპებულყოფი დერეფნის პირს და გაქპარებული ხან ერთი თათით, ხან მეორეთი პირს და წირალიან თვლებს იბანდა და ილაშხებდა; დიდ თოლისა, ღამის გუშავს, აღრიან გამოე-

ღეინა, გორაობდა რბილ მღვლოზე და ცალი ტუჩით მალი-მალ გულიანად ილიმებოდა. ყველა სულდებული, ყოველი ყვავილი შეხზაროდა ბუნებას და გულით ელოდა ქვეყნიერების მშვენიერების, იმის სულის ჩაღმგმლის, იმის ამყავებელის ამოსვლისა.

აგერ მოლოდინიც გაუმართლათ: ქვეყნიერების სულის ჩაღმგმელი კვლიანდებოდა ნელ-ნელა კი არ ამოცურდა, არამედ ანაზღვეულად ამოიჭრა მიის იქიანად. მზეს თვისთა შუქთა შარავანდელ ვარე შემორტყმოდა; იგი თითქო ცეცხლის წინწყლებს ისეროდა და თვის ვარემო ამწყრივებდა, ამის გამო, იცდებოდა დიდი, იგი მთლად დაზურმუხტებულყო სხივებითა. ეს სხივი მისანი ისე იყვნენ შეკონოლ-შენათხზნი, ისე მოწყობილიყვნენ, გვეგონებოდათ, მზეს სხივებისგან შეყერილი წითელი დროსა უყურია და ქვეყანაზე თავისუფლების გადმოფენა უნდაო.

ამ უცხო სანახაობამ მთელი ბუნება ჩააყუჩა. ერთს წამს სულიერი თუ უსული არსებანი სდამდნენ. ფრინველთ თუ ყვავილთ მისიყვენ მიიბრუნეს პირი, აღტაცებთ და თან განცვიფრებით შესცატკანებდნენ სხივებით მორთულ-მოკაშმულს მზეს. ქვეყნის სულის ჩაღმგმლის არაჩვეულებრივმა, ღიადმა სურათმა დაბეჭავებულ ადამიანს კი ვიგატაცა. იგი აღფთოვანდა, ზე აღდიდა. მცირე ხნის სიჩქარედ და გაცივების შემდეგ ყველას უტებლ წასცდა ქება-ღიდების დაღადის: ყველამ თავთავის ენაზე და ჰანგულ მორთო სიმღერა-გალობა, ხოტბა და ქებათა-ქება გაისმა ყველგნით.

დაბოც, მიწაზე, არჩაკლებ საუცხოვო და გულწარმეტაცი სურათი იყო გადაშლილი: ციურ ცვარებს მივლთ იმ ყვავილების და ფოთლების ფერი, რომელზედაც განისვენებდნენ და ათასგვრიად ბრწყინავდნენ. ყვავილ-ფოთილინი ანკარა ნამებში იჭირებოდნენ, თავებს ილაშხებდნენ, კველუცობდნენ, შუსტაკს ისვამდნენ. ციურნი ცვარნი ხარბად სტაცებდნენ მზეს სხივებსა, თითქო უნდათ მზეს ძალა გამოაკალონ, მტეს ხანს დარჩნენ თავის შშობელ ქვეყანაზე, რომ კვლავ მალე არ მოუხდეთ ცის სივრცეში ცურება და მოგზაურობაო.

შავრამ ყველაზე მჭირფისი სანახავი იყო იმ დილის ვარდის ჩიტი, ვარდისთვის ხელი, მისთვის რაღაც, ჩვენი ნაცნობი ბულბული. ბულბული თითქო მკლავ ახალი ჰანგი გამოეგონებინა. მღვროდა ისე აღფთოვანებით, რომ დაბეჭავებულს, მონობით დაღუნებულს ადამიანს დარდი შორდებოდა გულიდან, ავიწყლებოდა ტანჯვა-ვაგება; ბულბული უცნაური ჰანგი მიიკანებდა ცად ადამიანის ფერებზე და მისწრაფებოდა. ადამიანი თვისთა უნებლოდ ზელებ გაყურებოდა ვიღაცას ვეცდებოდა. ეს ჯარდ ბულბული პირისაგან არავისგან გავგონილ სიმღერის ჰანგი იყო სიმღერა თავისუფლებისა, ერთობისა და უსაზღვრო სიყვარულისა. დაბეჭავებულ ადამიანის გული გაათბო ამ ჰანგმა და აღბაღ იმეტრამ ვიტაცა იგი და ერთ წამს დააიწყა თავისი სიბეჭავი.

II

იმ დღეს მზეს შარავანდელი არ გადუყურია. შუმს რომ შეიმაღლა, შეგუშული სხივი, ცისარტყულისაგით სვეტად ქვეული, დადაც ერთს ადგოდა. სხივებს ბოლოში თავი მოეპყრინათ ერთად, რაღაც ბრწყინებულ, ვარსკვლავისებურ სხივმფენ კონად შეთხზულ-შეშკაივლიყვნენ და გვირგვინად დასდგომოდნენ მხოლოდ იმ ერთად-ერთს ადგილს მთელს სოფელში.

ტფილისის პირველ გიმნაზიის ეკლესიაში 22 ოქტომბერს ჯარის კაცებისაგან დახვრებული ხატ.

— გვეშელო, დაივ, გვეშელო! ყველას გვეშელო; ჩვენ ყვეილებსაც, ჩიტებსაც, ცხოველებსაც და, განსაკუთრებით, დაბეჩავებულს დაშინანსაც. აიმ სხიფენილ ადგლის ამ სოფლის შვილმა, კბუქმა დავითმა გოლიათი მოქლა, თავისუფლება წაგლიჯა ხელიდან, თავისუფლებისთვის პირველი სისხლი დაღვარა.—სთქვა ეს ვარდმა, ხმა აუწყალდა და უხვად დაღვარა ცრემლთა მარგალიტი.

— რაღად ტირი, ჩემო მშენიერიო დაივ, ამისთანა საზიარულო ამბის შემდეგ?..

— კიდევ მითომ გეტრიო!... იმ წმიდა სისხლის ორი წვეთი მეც დამეცა... იმ შემთხვევად, რა რიგ ალისფრად მანხვია ცალ მხარზე, ნეტევ მუდამ დამრჩეს ეს ალისფერი სახე... ჰო, ეს ამბავი ჩემს ახლო იყო... ხომ ხედავ, ცაცხეები რა ახლოა ჩვენზე, იმ ემავ ბაღს იქიდან... ყოჩანს სუნით დეცა ადამიანის სისხლისა, აღბად სისხლის გუბეში ფეხები ჩაეყო და როცა უმანკო სისხლით გამობერილიყო, აქუა ვადმოიარა და სწორედ ზედ გულზე ორი წვეთი უმანკო სისხლისა დამეცა, ყოჩანის ფეხთაგან ჩამოღვინილი. ჯერ დამეწა გული, დამეწვა, დაიავ, საშინლად დამეწვა, შემდეგ მიამა, მთელს ძარღვევებსა და ტანში სიაშოვნების ქრუნტელმა გამოიარა... ოჰ, იმ დღის დღის თვისუფლების მოპოვება მარტო სისხლით შეძლებულა! ტყბილისა მწარით მოპოვება დაკანონებული ქვეყანად. რას ვიხმომ! ოჰ, დაივ! მე აღარ შემძლიან დავასრულო ის ამბავი. ისევ ჩემი ტურფა ბულბულით თუ დათავებებს, მთელი დღე საოცარს ჰანგებს უგალობდა იმ პირველ სისხლის დამღვრელსა.

ბულბულს ის-ის იყო ჩასძინებოდა ვარდის ბუჩქზე. თავი ჩაეყო ორს გადაპენტილ ყვავილს შუა და დამშვიდებით სუნთქედ.

— უჰ, რა ტყბილად ჩასძინებია ჩემს ტურფა სატრფოსი! მებრალემა კი მისი გაღვიძება, მაგრამ, ჩემო იავ, შენიც დიდი ხათრი და სიყვარული მაქვს, ესხლად თუ არ გავიზიარე ის ამბავი, არ შემძლიან... ჩემო სულიყო, ჩემო ტურფავ!

თუმცა ფრინველნი, როცა მზე შეიშალლებს და ქვეყნად დამაკვიდრებს სინათლის შფოლბელობასა, შესწყვეტენ სიმღერა-გალობასა და ყველა თავის საქმეს შეუდგება ხოლმე, მაგრამ იმ დღეს ყველანი შეჭკალობდნენ და შეჭყინდნენ იმ მხარეს, საითაც სხივგაბრწყინებულად ადვილი იყო. განსაკუთრებით ჩვენი წაქვრივი ბულბული ხარობდა, ხმა ჩაუღებლივ გალობდა და მით ამკობდა იმ ადგილს, საითაც სხივთა კონა იყო მიმართული.

ის მენდერი ადვილი იყო ერთს პატარა სოფელში, ორ დიდს ას-წლოვან ცაცხეშუა, მალალ კოროზზე. იქვე ახლო იდგა დერეფან ჩანგრეული დარბაზი. ამ დარბაზის ეზო შემკული იყო პატარა ბაღითა, ბაღის მოსდევდა პატარა ქალაქილია და თხილია, შემდეგ იწყებოდა კიდევ სახლები იმეგ სოფლისა, რომელიც დასაუფლებით მიჰქარადა ერთს მარჯრის ქალაქს.

— ვაივ, ჩემო დაივ, გეშინ ნაშუადღევს რა მოხდა ამ ჩვენს სოფელში, ჩვენს მეზობლად, იმ ცაცხეშუა?—გადმოსძახა კენსით, გულაჩუყებით, მაგრამ სასიამოვნო კოლოთი კი, ბაღიდან ვარდმა იქვე მახლობლად ძემეს ძირას შეუყუქმულს ისა.

— შე ვინ რას გამავებინებს, თავის გამოყოფისა მეშინიან, მაშინვე შევედებინ და ძირიან-ფსციანად ამომღვრებდნენ... რა იყო, დაივ ჩემო? შერ როგორღაც გულატარებელი ლაპარაკობ!—გადმოსძახა ნაზის ხმით ეკლესია იაზა.

— მხიარულება მწუხარებას ჩაქსოვდა და ძნელ ყოფაში ჩამაყენა: მე შენ გეტყვი ჩვენთვის ერთობ საოცარს, მაგრამ ამისთანავე დიდად სასიხარულო, თანაც გულსაკლავ ამბავს. ჯერ ჩვენს თემში კი არა, მთელს ჩვენს ტურფა სამშობლოში არ გაგონილა ასეთი ამბავი.

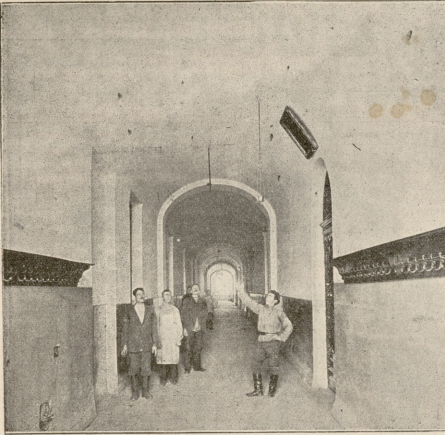
— იმერეთო, შენს მადლის!... საუკეთ, დაივ, სთქვი; თორემ ლამის შუოთმენლობით გული წამივიდეს!

ტფილისის პირველ გიმნაზიის პანსიონი, ბუღბუღანებისაგან 22 ოქტომბერს აქოთებული.

მ შ ი ე რ ი

(დასასრული*)

ტფილისის პირველ გიმნაზიის დერეფანი, 22 ოქტომბერის დახურვითელი.

შენ შემოგვევლოს შენი ვარდის თავი, გამოიღვიძე! — ვარდმა შეარხია თავისი ყვავილები და ნისკარტზე მიუცაცუნა... გაიღვიძე, გენაცვა! აი ია ჩვენსას, იმის კეთილ სუნწლებით რომ სტკბები ხოლმე...

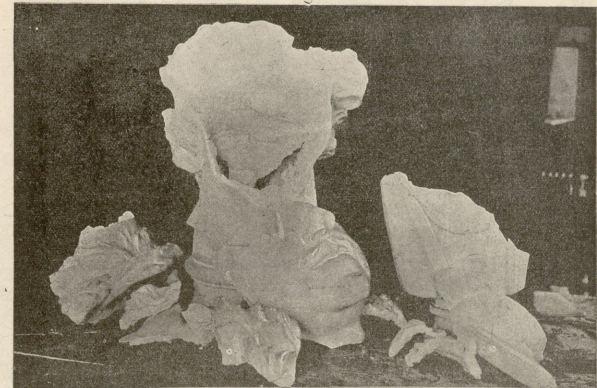
ბუღბუღს ყვავილების სუნი მოხვდა ცხვირში, უხვად შეიყნოსა, შეიშაშა, ფეხით ნისკარტ-ცხვირი ამოიკორტა და გამოფხაზდა.

— რა იყო, ჩემო სულის დამე, რად გამაღვიძე? კიდევ გეწვის გული? ეტყობა, ერთობ დასთუქა იმ უმანკო სისხლმა შენი ნახი გული, — უთხრა ბუღბუღს.

— არა, სისხლმა არ დაშთუქა, მე მხოლოდ სიბრაღეულის ცეცხლი მწვავს... ვაი იმის მშობლის ძუძუების ბრალი..

— მე კი ვიტყვი: ნეტავ იმის მშობლის ძუძუებსა! იმან აწოვა ძუძუ თავისუფლების ქვეყნად ცით ჩამომტანელს! მე იმას დღიდან მუდამ დღიით ვუგვალობებ ქებათა-ქებასა, — უთხრა ბუღბუღს.

— მე და ია კი მუდამ საყვედელს შევუშაბდებთ ხოლმე იმის უმანკო სულსა... ერთი, შენ შემოგვევლე, მე ძალა აღიარა მაქვს ღამის ტუბისაგან, შენ ხომ მოკოტათი მიწე მირაღვლე ფვალნი; უთხარა ჩვენს იას ის ამბავი, რომელიც შენ სიმღერად გადასაქციე და მთელს არე-მარს ამცნევ ავტო მეროდღეა...

22 ოქტომბერს ტფილისის პირველ გიმნაზიაში ჯ რ მ დახვრიტა და დაამხვრიტა ორი ბიუსტი, პეტრე დიხისა და მომეოხისა.

დაღამდა. ცივა... მაგრამ მშვიტის აღ-მული ასლის შუბლზე, თითქოს გაუცივებიაო. დახვრება ხიდზე, საცა ხალხი სულ დაცარიელებულა. იგი დაეკრძა ხიდის მოაჯირს, დასცქერის ტუბას, როგორ მოავგრებს იგი თავის მიძიმე, ბნელს წყალს. ქუჩის ფანჯრებიდან გადმოჰრიო მოკლვარე შუქს გაუღდამს ქსელი მოწითალო და ყვითელ ხლოთებისა, რომელნიც ხან იხლორთებიან ერთმანეთში, ხან გაიშლებიან, ხელ-ახლა ირევიან და ჰქრებიან ბნელში. დიდი, ცივი, ბორბოტი და სასტიკი ფვალვები ანათებს ბურუსში. ეს წითელი და მწვანე ფანჯრები გემბზე... ამით სინათლეც გამოსნანს ბუნდოვანი ნაკვები გემებისა, რომელნიც რაღაც ვეებერთელა დევებს დამსგავსებთან, მიძიმე ბურუსის ბნელს ზეწრებში გახვეულებს.

მშვიტი დასცქერის შავს წყალს, წყალი კი გარბის და გარბის, თითქოს ეშურება შიგ შუაგულ ზღვაში გადაკარგვასო. სინათლის სხივები თავში უღლიტებენ, — ჩხელტავენ თითქოსო, შიგ ტვიწნად აღწევენ, თვალებს უზნელებენ, და მისს დაღონებულ სულის სიღრმეში იღვიძებს ხმა ჩუმი, მწუხარი და მკვეთარი:

„საწყალო მშვიტო! გადავარდი ხიდიდან, გადავში დამე, დაილუპოს ეს შენი ღონე-მიხილი და გამოადტული სხეული ძლიერ მკაცრი და უღმობელია ცხოვრება. „თავი მიეც ძირს უბსკრულს, შესცურე უძირო სიღრმეში და იქ მოიკალოთებ რბილს სარეულზე! გადაეშვი, ჩემო კარგო!..

„აჰ, ზემოდ, ადამიანთა სინიღისი უფრო უწმინდური და გათითხილია, ვიდრე ეს ბნელი, შავი, მღვრიე წყალი.

ს. მკვალაბლაშვიდი.

(დასასრული იქნება)

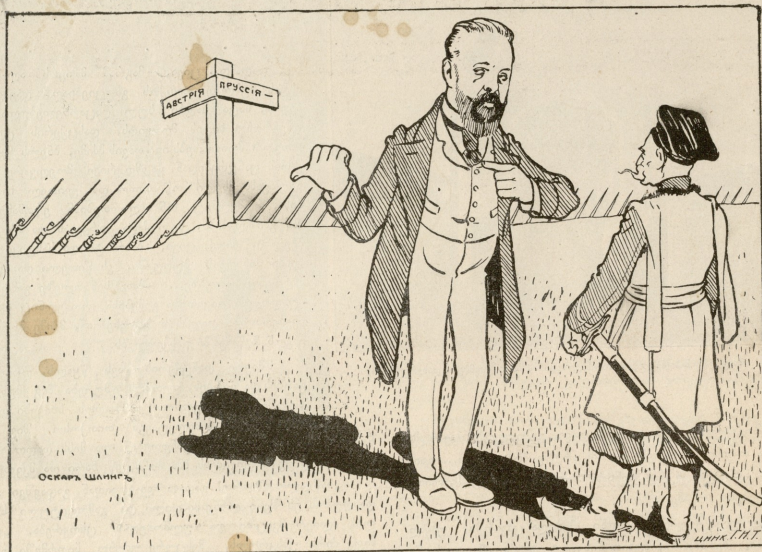
იქ, სიღრმეში, ისეთივე თბილს საწოლს, ისეთსავე თანავარძნობას იპოვნი, როგორც შენს ძმებს შორის!

*) იხ. დაბატება № 361.

— ძირს გადახტი! ზვალ ისეთი ობოლი, მარტოდ-მარტო, უპატრონო აღარ იქნები, როგორც დღეს... რაღას დაფიქრი, გადაეშვი!.. საწყალო მშენებო! თავი შეაფარე იმ იმ უკუნეთს, ძვევით, ჯუღრმულში... გადავარდი ძვევით... დეცი...

წყალი გვირღვა, ზვირთმა ზვირთს გაუტლაშუნა და ყრუ ხმაურობამ დაარღვია ღამის მყუდროება...

ა. ლომიათიძე.

გიტყე.—სამ ზედავთ, რა ამბავია?!

რედაქტორ-გამომცემელი ალ. ბ. ჯაბაღაძე